

Themadag, 30 mei 1997.

Lezing door Mevrouw Mieke Sterk (PvdA).

Koning, Keizer, Admiraal,

Vrouwen kunnen het allemaal.

Dat was de titel van een bijeenkomst voor vrouwen van burgerpersoneel van Defensie die afgelopen vrijdag afgeblazen werd, omdat menig mannelijk commandant zijn vrouwelijk personeel niet twee vrijdagen achtereen wilde missen.

Exemplarisch dus voor de noodzaak dat er een emancipatienota moet komen, waarin de positie van vrouwen in de krijgsmacht verstrekt wordt, waaraan vrouwen rechten kunnen ontlenuen.

Vandaag toch nog gelegenheid om dát te zeggen wat ik vorige week gedaan zou hebben.

Vrouwen kunnen veel, veel meer dan ze misschien zelf vaak denken. Alleen soms moeten ze daar zo ontzettend veel voor doen om anderen daarvan te overtuigen. Strijd om op velerlei fronten een positie te verwerven en deze ook te behouden is anno 1997 nog steeds nodig.

De Emancipatieraad is weliswaar net opgeheven, maar op het Ministerie van Sociale Zaken, waar vrouwenemancipatie als item is ondergebracht, blijven drie vrouwen de Minister gelukkig adviseren en kritisch volgen om de zaak van vrouwen in de schijnwerpers te houden. Zij zullen zich onder andere bezighouden met het emancipatie-facetbeleid. Het idee van dit facet-beleid is mooi, maar een praktisch bezwaar ervan is dat het emancipatiebeleid versnipperd dreigt te raken. Er ontbreekt een centraal orgaan dat de integrale visie op emancipatie in de gaten houdt. Bovendien is emancipatie een streven, waar vooral in abstracto een brede politieke steun voor bestaat. Er ligt dus een schone taak voor de Kamer en mijzelf om dit beleid kritisch te volgen. Er is weliswaar veel bereikt, maar we zijn er nog lang niet. De ontwikkeling van het emancipatiebeleid is te beschouwen als een expeditie die ooit op weg is gegaan om een nog nooit tevoren berg te bedwingen. De zwaarste etappe zit er nu aan te komen.

Persoonlijk, en ik ga nu een bekentenis doen, heb ik me vroeger altijd afgezet tegen de emancipatiebeweging. De vrouwen van toen die zich beijverden hiervoor, spraken me totaal niet aan. Het kruipen in de slachtofferrol en daar maar over jeremijeeën was voor mij zonde van de energie. Doordat ik nogal een afwijkende moeder had die fel was en sportief en zich door niemand iets liet vertellen, ik ben dus gewoon heel erg geëmancipeerd opgevoed, heb ik de vrouwenbeweging ook nooit nodig gehad. Thuis werd er met de paplepel ingegoten dat je, wat er ook gebeurde, altijd jezelf moest kunnen redden en dat je er voor moest zorgen dat je zo goed mogelijk leerde om later aan een behoorlijke baan te komen. Zó, of helemaal niet; we hebben maling aan dronken naadje; doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg, zijn weliswaar losse kreten, maar als je in die sfeer wordt opgevoed, waarbij bij ons thuis mijn moeder de dominante was, eigenlijk over alles ging en de dienst uitmaakte, dan weet je niet beter. De vrouwenbeweging is geheel aan mij voorbij gegaan. De felheid die ik van mijn moeder heb geërfd, het tegendraadse van mijn karakter en vooral het je nauwelijks zorgen maken over wat anderen van je denken of over hoe het hoort, hebben veroorzaakt dat ik automatisch heb gewerkt, gewoond, geleefd als een geëmancipeerde vrouw.

Dat ik me dus eigenlijk pas de laatste jaren druk maak en nadenk over de positie en het belang van vrouwen in organisaties doet me daarom vaak in mezelf gniffelen, zo van dat 'of all people' notabene ik, zich altijd afgezet hebbende tégen, tracht te sleutelen aan het verbeteren van de positie van vrouwen. Maar misschien is het ook wel logisch dat ik in deze levensfase me het lot van vrouwen en de onrechtvaardigheden die ze vaak ten deel vallen ben gaan aantrekken. Eerst moet je afstand van jezelf kunnen nemen om daarna met de neus op de feiten van andere vrouwen gedrukt te worden. Vrouwen die buiten hun schuld en ondanks hun geschiedenis vaak de kans niet krijgen te floreren in

Organisatie waar nog altijd veel mannen het voor het zeggen hebben.

Tot zover deze bekentenis. Terug naar de positie van vrouwen in de krijgsmacht en de aanleiding waarom ik hier zit. Sinds drie jaar ben ik Kamerlid met onder andere Defensie in m'n portefeuille, personeel nazorg en arbeidsvoorwaarden, daar ga ik over, vrouwenonderwerpen dus. Bij het samenstellen van mijn takenpakket mocht ik kiezen tussen milieu en defensie. Dat werd dus defensie, omdat een krijgsmacht in verandering, mannenwereld bij uitstek, bijzonder aantrekkelijk leek om daar als vrouwelijk kamerlid doorheen te stappen en ik kan u zeggen dat dat ook zo is. Op al mijn werkbezoeken (voormalig Joegoslavië, Caraïbisch gebied, Noorwegen en gewoon in Nederland) ben ik onder de indruk geraakt van het vaak grote vakmanschap en het belangrijke werk dat het Nederlandse leger doet en kan doen. Voor vrouwen en meiden, die ik helaas spaarzaam tegenkwam, zag ik goede beroepsmogelijkheden. Dat is dan ook de reden dat ik in december vorig jaar bij de begrotingsbehandeling van Defensie het volgende heb gezegd richting Staatssecretaris Gmelich Meyling:

'Ik ben ervan overtuigd geraakt, zeker na het bezoek aan Vogelzang, en recent nog aan gepensioneerde MILVA's, dat vrouwen een belangrijke rol kunnen spelen in de krijgsmacht. Het wil alleen maar niet lukken, er voldoende te krijgen en te houden, terwijl er in principe wel veel interessante banen voor vrouwen in de krijgsmacht zijn. Veel te weinig vrouwen stromen door of worden officier. Het schort bijvoorbeeld aan een goed loopbaanbeleid voor vrouwen. Er is geen mogelijkheid tot flexibel werken, enzovoorts. Wij willen daarom dat binnen een halfjaar een emancipatienota wordt opgesteld en dat een hernieuwde poging wordt gedaan, de vrouw voor de krijgsmacht te interesseren, zoals de voorganger van deze Staatssecretaris - niet al te succesvol overigens - ook al probeerde. Ik vraag om een nota waarin staat wat tot nu toe aan acties is ondernomen om vrouwen in de krijgsmacht te halen, waarom dat maar gedeeltelijk gelukt is en wat de belemmeringen daarbij waren. In deze nota zou tevens moeten worden aangegeven welke maatregelen genomen kunnen worden om te bevorderen dat vrouwen wèl in grote getale hun plek vinden in de krijgsmacht. Het Vrouwen Defensie Netwerk moet bij het tot stand komen van deze nota actief kunnen participeren'. Tot zover dit citaat.

De concepttekst van de emancipatienota is inmiddels klaar en moet nu de organisatie in. Daarom is deze bijeenkomst met jullie precies op tijd om mij vanuit de praktijk zaken mee te geven die vroeger en nu het functioneren van vrouwen in de krijgsmacht belemmerden en wat er moet gebeuren om ervoor te zorgen dat vrouwen en meiden in de krijgsmacht komen en blijven werken. De theorie en de goede bedoelingen in nota's verwoord, zijn toch vaak anders dan de praktijk laat zien.

Vraag is trouwens wat er van het concept ná de rondgang in de organisatie over zal zijn. Ik stel daarom voor dat we vandaag een soort boodschappenlijst opstellen van alle 'mitsen en maren', voetangels en klemmen die vrouwen in de krijgsmacht nú ervaren om die vervolgens later te toetsen aan de uiteindelijke emancipatienota. Het is nu nog ruim voor een behandeling in de Kamer. Met jullie opmerkingen op zak moet het mogelijk zijn er straks voor te zorgen dat er straks een pakket van maatregelen wordt genomen dat werkt en waar vrouwen echt wat aan hebben. Vrouwen zijn geen mannen, fysiek kunnen wij minder. Maar om louter pure kracht gaat het bij die nieuwe oorlogen, vredesmissies allang niet meer. Het is de kunst om in teamverband met mannen en vrouwen, die ingezet worden op wat ze kunnen, eenheden te creëren die adequaat, creatief en flexibel kunnen opereren. Te veel van hetzelfde is niet goed. Wie niet sterk is moet slim zijn. Er leiden meer wegen naar Rome. Zelfs de uitdrukkingen uit onze Nederlandse taal geven al aan hoe verschillende mensen met verschillende mogelijkheden toch dat ene doel kunnen bereiken.

Tot slot eindig ik met een citaat van generaal Norman Schwarzkopf die antwoord gaf op de vraag om integratie van rassen in het leger of die van seksen een grotere uitdaging was:

'De integratie van seksen, alleen al omdat je het hebt over een wereld die een eeuwigheid door mannen gedomineerd is. Ik zeg tegen mensen dat ik niet geloof dat het leger voor vijftig procent uit vrouwen moet bestaan, en ik heb gediscussieerd met anderen die zeggen met niets anders genoeg te zullen nemen. Maar ik antwoord dat de strijdkrachten er zijn om de oorlogen van de natie te voeren, en dat je de beste krijgsmacht moet ontwikkelen. Betekent dat dat elk bataljon commando's - de kerels die de loopgraven ingaan en met messen vechten - voor vijftig procent uit vrouwen moet bestaan? Volgens mij niet. Het is een kwestie van het juiste perspectief.'

Aan jullie hier in de zaal zou ik dat juiste perspectief van Schwarzkopf willen voorleggen. Want wat is het juiste perspectief? In welke mate en in hoeverre moeten vrouwen zij aan zij met mannen, of misschien wel niet, burger of militair, in de Nederlandse krijgsmacht kunnen functioneren?